

แรงงานข้ามชาติ: ภัย ๒ ด้านในมุมมองความมั่นคงของประเทศไทย

"แรงงานข้ามชาติ" หรือ "แรงงานต่างด้าว" เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับอีกสังคมหรืออีกวัฒนธรรมหนึ่งผ่านการว่าจ้างแรงงาน ซึ่งการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การสื่อสาร การคมนาคม มีความสะดวกและเอื้อต่อการเดินทางไปมาของแรงงานมากขึ้น การรวมตัวกันทางเศรษฐกิจของอาเซียนที่ทำให้เกิดภาวะไร้พรมแดนทางการค้าก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นฐานของแรงงานข้ามชาติมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การเตรียมพร้อมสำหรับภาคความมั่นคงในกรณีแรงงานข้ามชาติ จึงไม่ได้จำกัดเพียงการปราบปรามและเฝ้าระวัง แต่เป็นการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการ และประชาชนในการเปลี่ยนปัญหาแรงงาน...เป็นพื้นที่เฟื่องทางเศรษฐกิจที่กระทบความมั่นคงของประเทศน้อยที่สุด..

จากการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เรื่อง “ปัญหาแรงงานข้ามชาติของอาเซียน: ประเด็นการย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ” เมื่อวันที่ ๑๗ - ๑๘ พ.ย. ๕๙ ในช่วงของการจัดทำ Workshop ของผู้เข้าร่วมสัมมนาฯ ได้ผลการประชุมซึ่งเป็นมุมมองที่น่าสนใจ ดังนี้

สถานการณ์การย้ายถิ่นฐานของแรงงาน

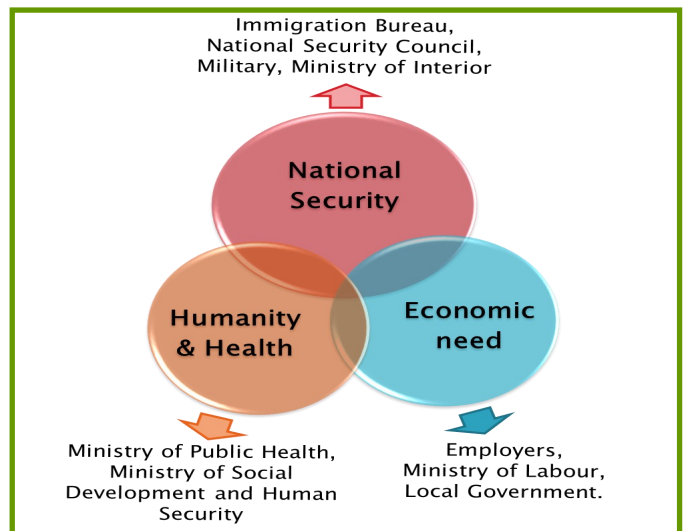
ระดับโลก: แนวโน้มการโยกย้ายถิ่นฐานในระดับโลก จากการติดตามสถานการณ์ที่ผ่านมา พบว่า การโยกย้ายถิ่นในปัจจุบันมีปริมาณสูงที่สุดในประวัติศาสตร์ กล่าวคือ หากการโยกย้ายถิ่นฐานทั่วโลกมีประมาณ ๗๖๐ ล้านคน จะแบ่งออกเป็นการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศประมาณ ๒๕๐ ล้านคน ส่วนที่เหลือเป็นการย้ายถิ่นฐานภายในประเทศ ซึ่งมีสาเหตุมาจากสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง การอพยพหนีภัยสงคราม และการย้ายถิ่นฐานเพื่อหารายได้

ระดับภูมิภาค: การโยกย้ายถิ่นฐานที่เกิดขึ้นในเอเชีย-แปซิฟิกมีจำนวนเป็น ๑ ใน ๗ ของประชากรโลกที่ย้ายถิ่นฐานอันเนื่องมาจากเหตุทางด้านเศรษฐกิจ (ประมาณ ๕๙ ล้านคน) โดยเฉพาะในเอเชียซึ่งมีการประมาณการว่า มีผู้ย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติมากกว่า ๓๐-๔๐ ล้านคน (UNDESA) ออกเดินทางจากประเทศต้นทาง คือ กัมพูชา อัฟกานิสถาน เมียนมา บังกลาเทศ ศรีลังกา และปากีสถาน เข้าสู่ประเทศปลายทาง คือ อินโดนีเซีย ฮองกง มาเลเซีย และไทย

ระดับภายในประเทศ: กรณีของประเทศไทย การย้ายถิ่นฐานข้ามพรมแดนไปมาระหว่างประชาชนในประเทศที่มีพรมแดนทั้งทางบกและทางทะเลติดกับประเทศไทย เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนับแต่อดีต แต่ปัจจุบันมักมีสาเหตุมาจากการบริหารจัดการแรงงาน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศในมิติสำคัญ ดังนี้

มิติการเมือง - ความมั่นคง: ปัญหาแรงงานข้ามชาติเป็นทั้งอุปสรรคและโอกาสในการเตรียมความพร้อมรับการเคลื่อนย้ายเข้า-ออกของแรงงานในพื้นที่ชายแดนสู่พื้นที่ชั้นใน **มุมมองของปัญหา/อุปสรรค**

- ◆ การเป็นประเด็นอ่อนไหวที่ประเทศมหาอำนาจใช้เป็นเงื่อนไขหรือมาตรการกดดันทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศต่อประเทศไทย เช่น การงดการนำเข้าอาหารทะเลที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ในภาคการประมง การต่อต้านสินค้าที่ใช้แรงงานเด็กหรือเกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน
- ◆ การรวมกลุ่มเรียกร้องสิทธิต่างๆ ของแรงงานข้ามชาติ ยิ่งกลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้นเพียงใด อำนาจในการต่อรองกับรัฐและผู้ประกอบการก็จะยิ่งมากขึ้นด้วย
- ◆ ความสงบภายในประเทศ อัตราการเกิดอาชญากรรม ยาเสพติด
- ◆ ผลกระทบจากผู้ติดตาม/ คน ๒ สัญชาติ/ คนไร้สัญชาติ

Three principles of immigration management in Thailand

Credit by Srawoath Paitoonpong, Ph.D., TDRI

มุมมองโอกาส

- ◆ การย้ายถิ่นฐานของแรงงานเพื่อนบ้านทั้งปกติและไม่ปกติจะเป็นโอกาสในการสร้างหรือปรับเปลี่ยนระเบียบ กฎเกณฑ์ด้านแรงงานให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์มากขึ้น
- ◆ การดำเนินงานและการพัฒนาความร่วมมือด้านสิทธิมนุษยชนของผู้ใช้แรงงานและผู้ติดตามแรงงาน การสาธารณสุขเชิงป้องกัน ทั้งในระดับหน่วยงานและระหว่างประเทศที่มากขึ้น
- ◆ การปรับทิศทาง การขับเคลื่อนนโยบายของชาติให้สอดคล้องสอดคล้องกับการจัดระเบียบโลก
- ◆ การสร้างความชัดเจน รวดเร็วในกระบวนการและขั้นตอนการเข้าเมืองเพื่อประกอบอาชีพโดยถูกกฎหมายให้กับกลุ่มแรงงานข้ามชาติ และผู้ประกอบการ

มิติเศรษฐกิจ: กิจกรรมหรืออาชีพที่อนุญาตให้แรงงานข้ามชาติทำได้ตามข้อตกลงร่วมกับ ๓ ประเทศ คือ สปป.ลาว กัมพูชา และเมียนมา ได้แก่ กิจกรรมประมงทะเล อุตสาหกรรมอาหารทะเล งานก่อสร้าง งานแม่บ้าน แรงงานด้านเกษตร และงานประเภท 3D (Dangerous, Dirty, Difficult) ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย ดังนั้น **มุมมองปัญหา/อุปสรรค**

- ◆ การทำให้อัตราส่วนของแรงงานไทยในตลาดงานน้อยลง เพราะนายจ้างจะเลือกจ้างแรงงานที่ราคาถูก ควบคุมง่าย ไม่เป็นภาระด้านสวัสดิการ/ประกันสังคม
- ◆ กิจกรรมบางประเภทของไทยละเมิดสิทธิแรงงานหรือสิทธิมนุษยชนที่ส่งผลให้สินค้าบางประเภทไม่สามารถส่งออกได้

มุมมองโอกาส

- ◆ เป็นผลดีต่อภาคเศรษฐกิจที่จะมีแรงงานราคาถูกอยู่ในระบบ

มิติสังคมและวัฒนธรรม: ผลกระทบของแรงงานข้ามชาติต่อสังคมไทยด้านสังคมและวัฒนธรรม มีดังนี้

มุมมองปัญหา/อุปสรรค

- ◆ แรงงานที่ไม่มีถิ่นที่อยู่แน่ชัด จะโยกย้ายไปได้ทุกพื้นที่ ทำให้เกิดความหวาดระแวงต่อคนต่างด้าวที่อยู่ในชุมชน
- ◆ ปัญหาด้านการสาธารณสุข จากการอุบัติเหตุของโรค การเกิดโรคระบาด และการเป็นพาหะนำโรคของแรงงานข้ามชาติ เช่น วัณโรค เหาช้าง โรคทางเดินหายใจ และอหิวาตกโรค
- ◆ การตกเป็นเหยื่อขบวนการค้ามนุษย์ การบังคับใช้แรงงาน การถูกล่อลวงจากขบวนการนายหน้าข้ามชาติ และการใช้แรงงานเด็ก

มุมมองโอกาส

- ◆ การเปิดโอกาสในการเรียนรู้และปรับทัศนคติต่อความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในภูมิภาคและสถานที่ทำงาน (Mindset)

ปัญหาการบริหารจัดการแรงงานข้ามชาติ ที่สำคัญ

◆ **ปัญหาการขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติ:** การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่างๆ ขาดการประสานงานและการเชื่อมโยงด้านข้อมูล ไม่มีนโยบายเกี่ยวกับผู้ติดตามที่เป็นคนชรา เด็ก และสตรี การขึ้นทะเบียนแรงงานข้ามชาติที่เป็นคนที่ไม่มาจากพื้นที่สูง การลักลอบนำเข้าแรงงานต่างด้าวโดยมีเจ้าหน้าที่รัฐร่วมมือ

◆ **ปัญหาการสกัดกั้นการลักลอบเข้าประเทศเพื่อทำงาน:** ไม่สามารถบอกได้ว่าคนที่จับได้นั้นเป็นคนเดิมหมุนเวียนเข้ามาหรือไม่ การขึ้นทะเบียนแต่ละครั้งไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในทางความมั่นคงอย่างจริงจัง ขาดระบบที่เชื่อมโยงข้อมูลทั่วประเทศ ปัญหาการไม่บังคับใช้มาตรการอย่างจริงจัง เช่น การเก็บค่าธรรมเนียมการใช้แรงงานข้ามชาติ

- ◆ **ปัญหาการพิสูจน์สัญชาติ:** ยังมีความล่าช้า มีค่าใช้จ่ายสูงในการพิสูจน์สัญชาติ และเกี่ยวข้องกับภารกิจ
- ◆ **ปัญหาการนำเข้าแรงงานโดยตรง:** มีความไม่สะดวกในการทำหนังสือเดินทางจากประเทศต้นทาง ค่าใช้จ่ายนายหน้าจัดหางานสูง (๑๕,๐๐๐ - ๒๕,๐๐๐ บาท)
- ◆ **ปัญหาการพิจารณาความทางกฎหมาย:** ความไม่สอดคล้องกันระหว่างกฎหมายของประเทศต้นทางกับกฎหมายของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะและแนวทางการปฏิบัติ

- ◆ การควบคุมแรงงาน โดยการจัดทำฐานข้อมูลแรงงาน (Data base) ให้เป็นปัจจุบัน เชื่อมโยงข้อมูลกับสายการบินและสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ในการแจ้งข้อมูลชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามา
- ◆ การเร่งกระบวนการตรวจพิสูจน์และให้สัญชาติแก่แรงงานและผู้ติดตามที่มีคุณสมบัติครบตามที่กฎหมายกำหนด
- ◆ ด้านสาธารณสุข ควรร่วมมือกับผู้ประกอบการในการจัดหาบัตรประกันสุขภาพให้แก่แรงงาน โดยไม่หักจากค่าจ้างในภายหลัง
- ◆ รัฐควรมีช่องทางการเข้าถึงฐานข้อมูลสวัสดิการภาครัฐ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายและการดำเนินคดีในกรณีที่แรงงานข้ามชาติมีคดีความกับนายจ้าง
- ◆ **ประการที่สำคัญ** คือ ต้องไม่ลืมเรื่องสิทธิของแรงงานและการคุ้มครองแรงงานข้ามชาติตามหลักมนุษยชนสากลด้วย....

ข้อมูลอ้างอิง

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ ๒/๒๕๖๐. “ปัญหาแรงงานข้ามชาติของอาเซียน: ประเด็นการย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ”. ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. ๑๗ - ๑๘ พ.ย.๕๙.

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา SSC Focus กรุณาส่งข้อคิดเห็นของท่านมายัง คณะผู้จัดทำ (ศศย. สปท.) T/F : ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๕ - ๑๖

๑. ท่านสนใจประเด็นใดเพิ่มเติม / เห็นว่าควรศึกษาเพิ่มเติม

การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ / เทคโนโลยี การทหาร พลังงาน / สิ่งแวดล้อม

อื่นๆ

๒. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

